

УДК 347.65

Олег Петрович ПЕЧЕНИЙ,

доцент кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

кандидат юридичних наук

НОВЕЛИ МЕХАНІЗМУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СПАДКОЄМЦІВ ЗА БОРГАМИ СПАДКОДАВЦЯ

Законом України від 03.07.2018 № 2478-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» який введено в дію 04.02.2019, вносяться зміни до низки законодавчих актів, які прямо чи опосередковано регулюють кредитні відносини, стосуються широкого спектра активів, які здатні задовольнити вимоги за кредитами, у тому числі спадкових активів.

Аналіз Закону свідчить, що його прийняття в мінімальній мірі спрямоване на відновлення кредитування, як проголошується у його назві, а здебільшого є результатом впливу банківських і фінансових кіл на законодавчий процес з тим, щоб покращити ситуацію з проблемними кредитами банків, у тому числі шляхом залучення спадкового майна. Новий Закон спрямований також на реалізацію Закону України «Про споживче кредитування».

Законом удосконалюються норми ЦК України щодо поручительства як способу забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором. Передбачено, що у разі зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшився обсяг відповідальності боржника, такий поручитель несе відповідальність за порушення зобов'язання боржником виключно в обсязі, що існував до такої зміни зобов'язання. Порука припиняється виконанням основного зобов'язання або якщо кредитор протягом строку загальної позовної давності не пред'явить позову до поручителя. Порука припиняється після закінчення строку поруки, встановленого договором поруки. Якщо такий строк не встановлено, порука припиняється у разі виконання основного зобов'язання у повному обсязі або якщо кредитор протягом трьох років з дня настання строку (терміну) виконання основного зобов'язання не пред'явить позову до поручителя. Якщо строк (термін) виконання основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор протягом *трьох років* з дня укладення договору поруки не пред'явить позову до поручителя, хоча до оновлення законодавства цей строк складав *один рік*.

Новим є норма ч. 5 ст. 559 ЦК України, за якою ліквідація боржника – юридичної особи *не припиняє поруку*, якщо до дня внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань запису про припинення боржника – юридичної особи кредитор звернувся до суду з позовом до поручителя у зв'язку з порушенням таким боржником зобов'язання. Можна сказати, що законодавець «розмиває» ознаку

акцесорної поручительства, надає останній відносно самостійного характеру існування.

Змін також зазнали норми, що визначають відповідальність спадкоємців за зобов'язаннями спадкодавця (ст. 1281, 1282 ЦК України).

у статті 1281 ЦК України:

	Попередня редакція	Чинна редакція (з 04.02.2019)
1	1. Спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги.	1. Спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги, та/або якщо вони спадкують майно, обтяжене правами третіх осіб.
2	2. Кредиторіві спадкодавця належить протягом шести місяців від дня, коли він дізнався або міг дізнатися про відкриття спадщини, пред'явити свої вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, незалежно від настання строку вимоги.	2. Кредиторіві спадкодавця належить пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, не пізніше шести місяців з дня одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину на все або частину спадкового майна незалежно від настання строку вимоги.
3	3. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про відкриття спадщини, він має право пред'явити свої вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, протягом одного року від настання строку вимоги	3. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину, він має право пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, протягом шести місяців з дня, коли він дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину»

У ст. 1282 ЦК України удосконалено спосіб захисту прав кредитора та передбачено (абз. 2 ч. 2 ст. 1282 ЦК України), що у разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора звертає стягнення на майно, яке було передане спадкоємцям у натурі. У такому разі кредитор має звертатися до спадкоємців боржника із позовом про *звернення стягнення на майно*.

Щодо змін до ст. 1281 ЦК України, то слід зазначити, що вони в основному стосуються зміни строків пред'явлення кредиторами спадкодавця вимог до спадкоємців та порядку його обчислення. Відповідно до ч. 3 ст. 1281 ЦК України

кредитору належить пред'явити вимогу протягом шести місяців з дня, коли він дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину. Оскільки початок перебігу цього строку визначено законодавцем альтернативно, то виникає питання, ким визначається цей юридичний факт, з якого починає обчислюватися строк. На нашу думку, слід виходити з того, що строк починає перебіг з моменту настання того юридичного факту, про перший з яких кредитор довідався або мав довідатися. Визначення можливості пред'явлення вимоги після видачі спадкоємцям свідоцтва про право на спадщину може породити ситуації, коли спадкоємці, отримавши свідоцтво, правомірно розпорядилися спадковим майном і в такому разі позовні вимоги банку вони будуть заперечувати тим, що в абз. 2 ч. 2 ст. 1282 ЦК йдеться лише про звернення стягнення на спадкове майно *в натурі*.

Доволі специфічними є Прикінцеві та перехідні положення Закону, зокрема його темпоральні норми.

Так передбачено, що Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію через три місяці з дня набрання чинності цим Законом.

Такий підхід є досить оригінальним, оскільки день опублікування (день набрання чинності) і день введення в дію розділені *строком у три місяці*.

Закон застосовується до *триваючих відносин*, якими є кредитні і спадкові відносини. Зокрема, він застосовується до відносин, що виникли після введення його в дію, а також до відносин, що виникли до введення його в дію та продовжують існувати після введення його в дію, крім ч. 4 36 Закону України «Про іпотеку», що застосовується виключно до договорів, укладених після введення в дію цього Закону. У супровідних документах до Закону з цього приводу зазначено, що це положення потребує узгодження із ст. 58 Конституції України, за якою закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Потребує аналізу питання, чи не є скорочення з одного року до шести місяців строку пред'явлення вимог кредиторами спадкодавця до спадкоємців таким, що обтяжує відповідальність спадкоємців, що перешкоджає поширенню дії цієї норми до відносин, що виникли до набрання змінами чинності.

Одержано 15.04.2019